

گرفتاری نگاه های تبعیض آمیز به زنان

26 بهمن 1401

هفته گذشته نوبت به ابوالقاسم طالبی رسید که روی آنتن رسانه ملی از خصوصیات فیزیولوژیک بدن زنان سخن بگوید و آنان را به تمسخر بگیرد و هنرمندان زن را به واسطه یائسگی مورد توهین قرار دهد؛ گاهی که از سوی رییس سازمان صدا و سیما مورد تایید بود و گویا فقط با ادبیات آن مساله داشت اما اساسا این ادبیات از کجا آمده است؟ چه چیزی این نگاه را تقویت می کند؟ بسیاری از جامعه شناسان چنین رفتارهایی را ناشی از دیدگاه های مردسالارانه در جامعه می دانند که حتی در ادبیات کهن هم وجود دارد و نیره توکلی، جامعه شناس، دکترای جامعه شناسی و پژوهشگر حوزه زنان به عنوان یکی از این افراد توضیحاتی به «اعتماد» می دهد.

به گفته او این رفتار به لحاظ دیدگاه مردسالار تازگی ندارد و ریشه دار است. «زنانی که اعتراض دارند به ویژه درباره جایگاه خود، قربانی نیستند. آنها خواستار برداشته شدن مراتب جامعه مردسالار و انواع تبعیض ها از جمله تبعیض جنسیتی هستند. در جامعه مردسالار، زن موجودی برای لذت و تمتع مردان است و نگاه شیءواره به او وجود دارد. فلسفه وجودی او در این نگاه سرویس دادن است بنابراین تا زمانی که زن به عنوان شیء نو، سالم و جوان است ارزش بیشتری دارد؛ نه اینکه خود «او» ارزش داشته باشد، بلکه از نظر آنان ارزش استفاده ابزاری دارد. در فرهنگ کهن هم پیر بودن به ویژه برای زنان به تنهایی جرم است و زنان پیر را به عجوزه، جادوگر و دنیا را به عجوزه هزار داماد تشبیه می کنند. این باور وجود دارد که در زمان جوانی می توان برای زن حد و مرز تعیین کرد و وقتی ازدواج کرد برای سفر و تصمیم گیری های او تصمیم گیری کرد و از همین دیدگاه می توان برای زن جوان محدودیت قائل شد ولی برای زن پیر نمی شود. این تصور وجود دارد که زن جوان از نظر هورمونی قابل کنترل تر باشد و چون جوان است، شهوتران است و اگر کاری انجام می دهد، از روی جاه طلبی است. او در این نگاه سرزنش و قربانی می شود. این زن تا زمانی که علیه [آزار جنسی](#)، تبعیض ها و سوءاستفاده ها اعتراضی نکند، پاک و معصوم شمرده می شود و وقتی اعتراض می کند با این پاسخ روبه رو می شود که می خواهد خودی نشان دهد یا آنچنان تحفهای نیست. زنی که جواب رد می دهد با واکنش هایی چون اسیدپاشی مواجه می شود یا ناز می کند و دنبال جلب توجه است. وقتی به سمت سالمندی می رود به جای اینکه به جایگاه پختگی، قدرت و مقاومت برسد به سوءاستفاده متهم می شود و اینکه می خواهد خود را مطرح کند.»

او می گوید که قوانین محدودکننده به معنای تایید رسمی خشونت و اهانت به زنان است: «مسلمان این رفتارها را به تنهایی با قانون نمی شود اصلاح کرد ولی تصویب قوانینی که بتواند تبعیض ها را از بین ببرد گام اول است و برآیند تلاش ها و کنش هایی است که زنان و مردان جامعه برای رسیدن به بلوغ انجام می دهند. زمانی که اهانت به زنان رسمیت نداشته باشد، در جامعه هم رعایت خواهد شد.»

به گفته توکلی حتی در کشورهای دیگر جهان هم به مذاق افراد خوش نمی آید که از رفتارهای تبعیض آمیز حذر کنند ولی به واسطه قوانین و فرهنگ ناچارند زنان و شهروندان جامعه مدنی را تحقیر نکنند.

«همزمان با تصویب قوانینی که با اهانت جنسیتی، ابزارسازی و شیءسازی زنان برای استفاده مردان مخالفت کند رسانه ملی هم باید زنان موجود در جامعه را نشان دهد و در زمینه از بین بردن این فرهنگ کار کند.»

طالبی در آن برنامه گفته بود: «برخی سلبریتی‌های زن یائسه شدن خود را تقصیر جمهوری اسلامی می‌دانند. اگر در جمهوری اسلامی نبودید و در آمریکا هم بودید، این اتفاق برای‌تان می‌افتاد. تا دیروز جوان‌تر بودید و روی بورس بودید. خب هر کسی يك دورانی دارد؛ چرا به جمهوری اسلامی فحش می‌دهید؟»

واکنش بهروز افخمی هم در مقابل او لبخند بود اگرچه بسیاری از چهره‌های فرهنگی و حتی کانون کارگردانان سینمایی ایران هم به طالبی واکنش نشان دادند ولی این گونه رفتارها آنچنان بی‌سابقه هم نبوده و نیست.

در ماه‌های گذشته پس از اتفاقات و اعتراضات زنان به نابرابری‌ها برخی امامان جمعه و حتی معاون امنیتی و انتظامی وزیر کشور نیز با ادبیاتی مشابه زنان را مورد توهین قرار داده‌اند و البته در مقابل هم مورد انتقاد قرار گرفته‌اند. در جریان جنبش «می‌تو» در میان سینماگران ایرانی هم زنان از گزند توهین‌ها در امان نبودند و فرحبخش، تهیه‌کننده سینما تیر امسال 800 زنی که در آیین‌نامه پیشنهادی به [خانه سینما](#) برای حمایت از زنان در برابر آزار جنسی و کلامی در محیط کار نقش داشتند را متهم به جرم اشاعه فحشا کرد و گفت که همه آنان باید شلاق بخورند.

دکتر کبری درویش پیشه
مرکز مشاوره
حال خوب
ازدواج ، طلاق ، خانواده ، تحصیلی
قزوین ، خیابان شهیدبابایی،مقابل دادگستری قزوین
۰۹۱۰۲۹۰۴۷۵۸
باتعین وقت قبلی ۰۲۸۳۳۶۷۲۷۵۰

مهار دیدگاه‌های افراطی يك مسیر است

پانته‌آ بهرام هفته گذشته در مواجهه با صحبت‌ها در برنامه هفت این افراد را دو مذکر معرفی کرد که به خصوصیت فیزیولوژیک زنان خنثی‌اند در حالی که این موضوع طبیعی اصلاً نمی‌تواند جنبه تحقیر داشته باشد.

الهام فخاری، روانشناس و فعال سیاسی و اجتماعی که عضو شورای شهر تهران در دوره پنجم بود هم از قرار گرفتن آنتن رسانه ملی در اختیار چنین افرادی انتقاد کرده و به «اعتماد» می‌گوید: «فردی فاقد دانش درست، حتی نسبت به ساده‌ترین روندهای رشد بدنی زیستی آدم‌ها در جایگاهی کرسی گرفته و از

ادبیات چاله میدانی و ساز و کارهای دفاعی منفی چون تحقیر و تمسخر استفاده کرده است. اینکه کسی در این سن و سال نداند و نخواهد بداند که روال رشد بدن، روال طبیعی زیستی و ارزشمند است، مساله او است ولی در شرایطی که درصد اندکی از جامعه را افرادی با بازخوردهای پر از تبعیض تشکیل می‌دهند این رسانه که با سرمایه مردم اداره می‌شود و نقش آموزش فرهنگی عمومی دارد چگونه و چرا در اختیار چنین افرادی است؟ چنین سخنانی، برخاسته از دیدگاهی است که جنسیت را بر نمی‌تابد، بلوغ دختران را توأم با شرم و ناخرسندی می‌بیند و در عین حال دچار تعارض و تناقضی در رابطه با جنسیت زن است و او را ابژه‌ای جنسی برای خرسندی جنس دیگر و در خدمت زادآوری می‌بیند نه یک انسان با تمامیت بدنی و روانی در بافت اجتماع. برای همین پایان مرحله رشدی بدنی تخم‌گذاری ماهانه از نظرش کنایه و تمسخرآمیز می‌شود و به خود حق می‌دهد برای فروکاستن دیدگاه مخالف خود به موضوع بود و نبود سیکل ماهانه زیستی بدن طرف مقابل حمله کند. این همان دیدگاهی است که به افراد درگیر معلولیت وجود دارد و زیست عادلانه و روزمره معلولان در زندگی شهروندی برایش بی‌اهمیت است؛ نگاهی افراطی تبعیض‌آمیز که در استدلال منطقی و شناختی کم می‌آورد و به شکل و تن و جنسیت و سن و سال و... حمله و اصل بحث را منحرف می‌کند.»

او واکنش اجتماعی به این قضیه را امیدبخش و نشانه حساس بودن جامعه و چهره‌ها به ارزشمندی و احترام به تن و بدن می‌داند: «برخلاف برخی افراد، کلیت جامعه نسبت به رشد و مراحل مختلف رشدی و نسبت زن و مرد بودن آگاه‌تر و روادارتر است و کلیت سبک زندگی نسل‌های جوان‌تر هم نشان می‌دهد که به تن و روان اهمیت بیشتری قائل می‌شوند. رشد و مردم‌سالاری و مهار دیدگاه‌های افراطی یک مسیر است نه یک مقصد یا هدف و نیاز به پایداری مراقبت حساسیت فعال و هوشیار بودن دارد.»

الهام فخاری می‌گوید از دوره‌هایی که در شورا بوده احترام به زن، تن و روان انسان‌ها و حرمت اجتماعی را از سوی همکاران به یاد دارد و به مدت چهار سال هم به عنوان نخستین زن در سمت ریاست شورای شهرستان‌های استان تهران انتخاب شده است: «این به معنی این نیست که پنج، شش سال پیش افرادی با چنین دیدگاه‌ها و نگاه تحقیرآمیز نبودند، همیشه بوده و هستند ولی جایگاه و تربیون‌ها برای این نوع گفتار یکطرفه نبوده است.»

پیشینه نگاه‌های جنسیتی

زنان در اجتماع و قوانین و حتی مناسبات دولتی همواره با محدودیت‌هایی روبه‌رو بوده‌اند و این محدودیت‌ها در دوره‌های مختلف همواره با فراز و فرودهایی مواجه بوده است. به عنوان مثال افزایش سهمیه زنان در دولت تا سال 97 به نزدیکی 30 درصد و تنها در شورا به 30 درصد رسید ولی سال 98 در جریان تلاش نمایندگان زن مجلس برای تغییر قانون انتخابات مجلس و افزایش سهم آنان در لیست احزاب و فهرست‌های انتخاباتی مشخص شد که حتی نمایندگان احزاب اصلاح‌طلب چندان تمایلی به عملی شدن آن ندارند. وجه دیگر این ماجرا در قوانین به ظاهر حمایتی از آنان شکل گرفت و در نظر گرفتن مرخصی‌های زایمان و صحبت درباره کاهش ساعات کار زمینه حذف بیشتر آنان از فضای کار را مهیا کرد. قوانین در برابر مسائلی چون

نتوانست به کمرنگ شدن نگاه قیم‌آبانه بینجامد و این رویه موجب تداوم نگاه از بالا به پایین به زنان به ویژه در ساختارهای سنتی شد. فراتر از آن، اعتراض‌های زنان به انواع آزارهای کلامی و جسمی به تمسخر گرفته شد و به همین دلیل هر بار زنان در محیط‌های کاری نسبت به آن گلایه کردند طرد شدند، مورد تمسخر قرار گرفتند یا در نهایت انگ‌هایی برای آنها به همراه داشت.

نگاه‌های تبعیض‌آمیز و گاه تحقیرآمیز پیشینه‌های دیگری هم دارد. سال 88 احمدی‌نژاد در یک گفت‌وگوی زنده تلویزیونی درباره روند انتخاب وزرای زن چنین جملاتی را به کار برد که نشان‌دهنده وجود چنین نگاهی حتی در جلسات رسمی بود: «مثلا در دولت وقتی خانم‌ها نیستند اعضا چند تا شوخی هم می‌کنند اما وقتی خانم‌ها هستند مواظبت بیشتری صورت می‌گیرد.»

اسفند 94 قاضی‌پور، نماینده ارومیه در مجلس هم سخنان توهین‌آمیزی را مطرح کرده بود و این فقط دو جمله آن است: «مجلس جای کره الاغ نیست! مجلس جای زنان نیست؛ جای مردان است.» این حرف‌ها هم زمینه اعتراضات فراوانی شد و در نهایت هم منجر به ردصلاحیت این نماینده در دوره‌های بعدی مجلس شد.

پس از آن بحث جنجالی دیگر در سال 97 در مجلس شکل گرفت؛ زمانی که جهانبخش محبی‌نیا مشغول صحبت بود و همزمان از میکروفن باز یکی از نمایندگان جمله «به ما این دختر خوشگل‌ها رو نشون بده» پخش شد. سلیمی، عضو هیات نظارت بر رفتار نمایندگان همان زمان گفت که بررسی‌ها درباره صحت آن انجام می‌شود و شاید حتی صداگذاری باشد ولی این موضوع از سوی کیانی، مدیرکل فرهنگی و روابط عمومی مجلس رد شد و گفت که صداگذاری نبوده است. خرداد امسال هم حرف‌های بانکی‌پور، نماینده اصفهان درباره ازدواج زنان با مردان مسلمان و شیعیان بار دیگر جنجال آفرید و منجر به اعتراض بسیاری از شخصیت‌های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی و حتی نمایندگان زن مجلس شد.

***نیره خادمی/ اعتماد. 5427**